

2011/12

VA-barometer 2011/12 – VA-rapport 2011:4

ISSN: 1653-6843

ISBN: 978-91-85585-62-5

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA

Box 5073, 102 42 Stockholm

Telefon: 08-791 30 54

E-post: info@v-a.se

Webbplats: www.v-a.se

Facebook/Twitter: [vetenskapollm](#)

Blogg: www.v-a.se/blogg

Mer information om undersökningarna finns på www.v-a.se

Rapporten får gärna citeras med angivande av VA som källa.

Samarbetet mellan VA och SOM-institutet stöds av Riksbankens Jubileumsfond.

VA-barometern genomförs med stöd av:

Forskningsrådet för
Arbetsliv och
Socialvetenskap

Forskningsrådet för miljö, areella näringar
och samhällsbyggande, Formas

Vetenskapsrådet

VARMARE VINDAR FÖR VETENSKAPEN

Detta är några av resultaten i årets VA-barometer:

- Förtroendet för universitetsforskare ökar igen efter en tidigare nedgång.
- En minskande andel tycker att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå.
- Fyra av tio vill att Sverige satsar mer på forskning som kan ge Nobelpris.

VA-barometern mäter svenskarnas attityder till forskning och forskare. Årets upplaga baseras dels på telefonintervjuer, dels på Vetenskap & Allmänhet, VAs, medverkan i SOM-undersökningen. Telefonintervjuerna, 1 003 st, genomfördes av Novus Opinion den 17–21 oktober 2011. SOM-enkäten går ut till 3 000 personer varje höst. Undersökningarna görs med riksrepresentativa urval av den svenska allmänheten, 16 år och äldre.

ÅRET SOM GICK...

FNs klimatpanel "måste reformeras i grunden", enligt en granskningsrapport.

Muthärva i Göteborgs stad.

Utredning visar att kvinnliga forskare missgynnats av satsningar på excellenscenter.

"Den arabiska våren" börjar i Tunisien i januari. Sprids och fortsätter hela året i Nordafrika och den arabiska halvön.

Kraftig jordbävning och tsunami orsakar härdsmita i kärnkraftverk i Fukushima, Japan.

Utbrott av magsjukesbakterien EHEC orsakar flera dödsfall i Europa. Smittan spåras till groddar.

Den ekonomiska krisen i Europa sätter Eurosamarbetet under press.

Nobelpriset i litteratur går till poeten Tranströmer.

Den sista rymdfärjan, Atlantis, landar på Kennedy Space Center i USA.

Apples grundare Steve Jobs dör.

aug sept okt nov dec 2011 jan feb mars april maj juni juli aug sept okt

En professor i Göteborg, tidigare vid KI, anklagas för allvarigt fusk.

VA-barometerintervjuer görs.

"Rysskyla" slår till. I kombination med kärnkraftsstopp ger det rekordhög elpriser.

Vetenskapsrådet inför hårdare regler för forskare som fuskat.

En självmordsbombare spränger sig till döds i Stockholm.

Inget av de anti-mobbningsprogram som Skolverket granskat håller måttet.

Användning av PKU-registret för forskning utan medgivande från provgivarna diskuteras.

Vulkanen Grimsvötn på Island får utbrott. Askmolnet stör flygtrafiken under ett par dygn.

69 ungdomar mördas på norska Utøya, och delar av regeringsbyggnaderna i Oslo sprängs.

Det bekräftas att svininfluensavaccinet ökar risken för narkolepsi hos barn.

VA-barometerintervjuer görs.

Forskare på CERN har uppmätt en hastighet högre än ljusets hos neutriner.

FÖRTROENDET FÖR FORSKARE ÖKAR

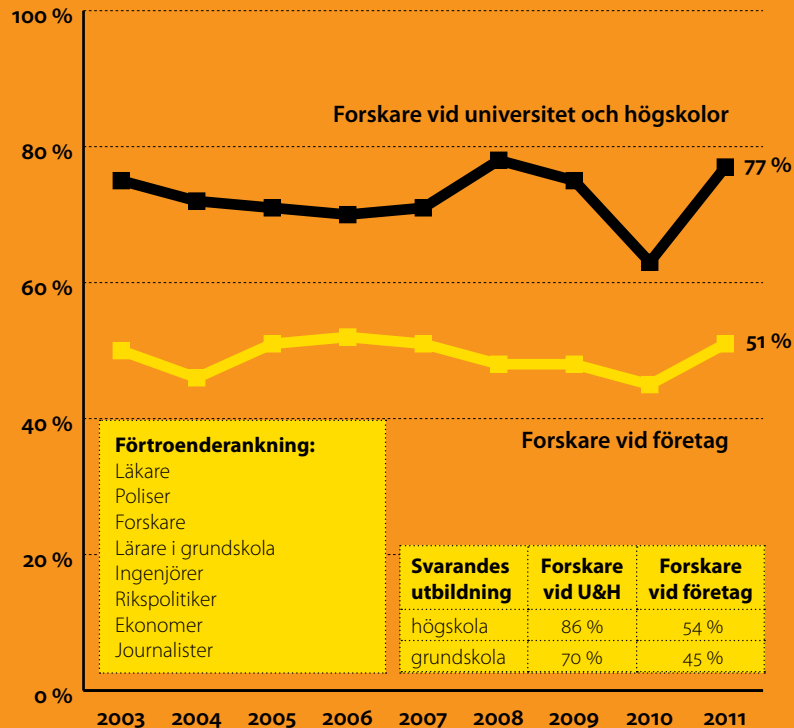
Förtroendet för forskare vid universitet och högskolor går uppåt igen efter en kraftig nedgång 2010. Också förtroendet för forskare vid företag stiger, men här är svängningarna inte lika stora. Tabellen längst ner till höger visar skillnaderna i förtroende med avseende på utbildningsnivå.

Attitydmätningar är alltid en ögonblicksbild, och nyhetsflödet strax före de två mättillfällena 2010 och 2011 har sannolikt bidragit till variationerna. Veckorna före 2010 års mätning presenterades och debatterades en mycket kritisk granskning av FN:s klimatpanel IPCC. Strax före 2011 års mätning tillkännagavs årets Nobelpriser.

Forskare är en av de yrkesgrupper som åtnjuter högst förtroende bland dem som varit med i SOM-undersökningen genom åren. I listan här intill syns den senaste förtroenderankningen.

*Figuren visar andelen svarande som har **stort** eller **mycket stort** förtroende för forskare (femgradig svarsskala från mycket stort förtroende till inget alls).*

ANTAL SVARANDE: 1 003

SVENSKAR ÄR ETT TILLITSFULLT FOLK

På föregående uppslag syns att förtroendet för forskare vid företag är klart lägre än det för universitetsforskare. Jämfört med andra nationaliteter har svenskarna dock mycket stort förtroende för forskning.

I en analys av internationella undersökningar placerar sig Sverige på en fjärdeplats avseende förtroende för vetenskap och forskning (se tabellerna till höger), och i topposition när det gäller förtroende för företagsforskning.

Svenskar sticker ofta ut i internationella jämförelser. Data från den globala undersökningen World Values Survey visar till exempel att svenskar ligger i topp vad gäller tillit till ”de flesta andra människor” (Delhey et al (2011): How general is trust in ”Most People”. Solving the radius of trust problem, *American Sociological Review* 76(5): 786-807.)

Tabellen rankar allmänhetens förtroende baserat på data från Eurobarometer, EU, och National Science Board, USA.

Förtroende för vetenskap och forskning

1.	Finland
2.	Danmark
3.	Storbritannien
4.	Sverige
5.	Nederländerna
6.	Belgien
7.	Japan
8.	Kanada
9.	USA
10.	Italien
11.	Tyskland

Förtroende för forskande företag

1.	Sverige
2.	Danmark
3.	Belgien
4.	Finland
5.	Storbritannien
6.	Nederländerna
7.	Italien
8.	Japan
9.	Kanada
10.	Spanien
11.	USA

Källa: German Institute for Economic Research, DIW Berlin, 2009.

VAD PÅVERKAR FÖRTROENDET?

Förtroendet för forskare svänger över de tio år VA kan överblicka. Förtroendet verkar alltså påverkas relativt lätt – men av vad? Vilka slags nyheter eller händelser inverkar negativt på attityderna?

De svarande i VA-barometern tror att den viktigaste orsaken till ett fallande förtroende är uppfattningen att forskare ibland tar hänsyn till andra intressen än de rent vetenskapliga. Därefter kommer fusk i forskning. Att forskare ibland har olika uppfattning tror färre än en av fyra bidrar mycket till minskande förtroende.

Förslagen på möjliga orsaker till minskat förtroende formulerades utifrån öppna svar om varför man har stort respektive litet förtroende i en tidigare VA-undersökning (VA-rapport 2011:1).

*Figuren visar andelen svarande som tror... är något som kan ha bidragit **mycket** till att minska människors förtroende för forskare (fyrgradig svars-skala från mycket till inte alls).*

ANTAL SVARANDE: 1 003

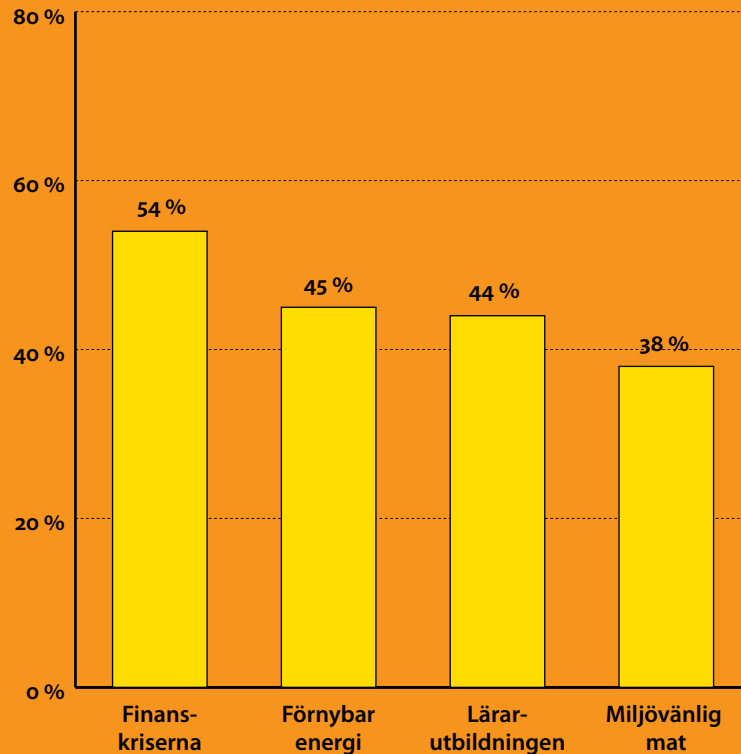
FINANSKRISEN SVÅR ATT FÖRSTÅ

Forskare och andra experter medverkar ofta i media – i debatter och som kommentatorer till nyhetshändelser. Att forskare på detta sätt deltar i samhällsdebatten ses ofta som en viktig del i forskningens samverkan med det omgivande samhället. Men hur uppfattar allmänheten debatten?

Hälften av de tillfrågade i VA-barometern menar att debatten om finanskriserna är svåra att följa, och 38 procent svarar detsamma om debatten kring miljövänlig mat.

Högutbildade svarar mer sällan att debatterna är svåra att följa. För äldre människor (60+) är det svårare att följa alla debatter. Debatter om finanskris och energi upplever män som lättare att följa; de om miljövänlig mat och lärarutbildning uppfattar kvinnor som enklare.

*Figuren visar andelen svarande som tycker att det är **mycket eller ganska svårt** att följa med i samhällsdebatter när de handlar om... (fyrgradig svarsskala från mycket lätt till mycket svårt). ANTAL SVARANDE: 1 003*

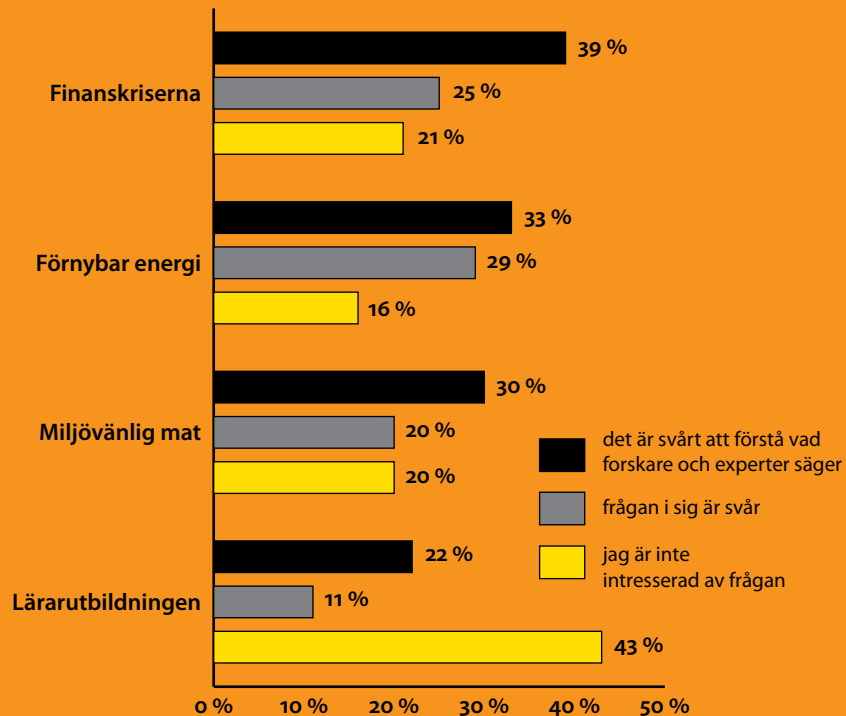
FORSKARNA I SAMHÄLLSDEBATTEN

Av föregående uppslag framgår att många tycker att samhällsdebatter om olika forskningsrelaterade områden är svåra att följa. Det finns en rad tänkbara skäl till det, t.ex. att frågan i sig är svår, att det är svårt att förstå vad forskare eller experter säger eller att man inte är intresserad. Därför bad vi de som svarat mycket/ganska svårt att ange vad som gör att debatten är svår att följa.

Att det är svårt att förstå vad forskare och experter säger anges oftast som skäl i frågorna om finanskriserna, förnybar energi och miljövänlig mat, medan ointresse anges av störst andel när det gäller lärarutbildningen.

De yngsta, under 30 år, svarar väsentligt oftare än andra att orsaken är att de inte är intresserade, och det gäller alla ämnesområden.

Figuren visar andelen av dem som tycker att respektive debatt är svår att följa och som uppger att orsaken är att... (Övriga svarsalternativ: någon annan anledning, vet ej. Flera svar möjliga.)

MINSKANDE RESPEKT FÖR FORSKNING

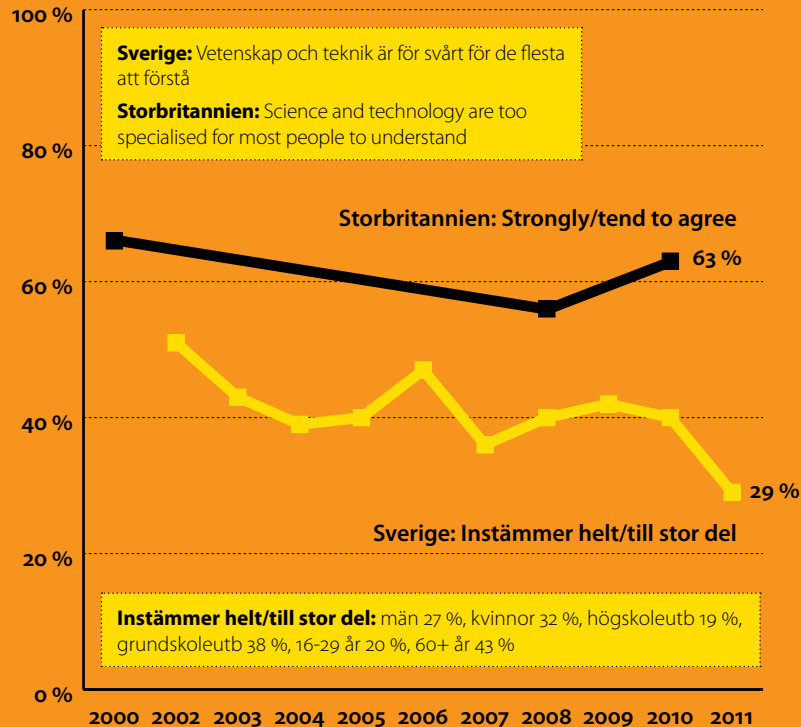
Tre av tio instämmer i att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå. Över åren instämmer allt färre i den uppfattningen.

I vissa grupper är dock andelen som anser vetenskap och teknik vara för svårt betydligt högre, framför allt bland dem med enbart grundskoleutbildning, i arbetaryrken och som är över 60 år.

I en brittisk undersökning har ett snarlikt påstående använts. 63 procent av britterna instämde i det 2010 (Public Attitudes to Science, Ipsos MORI, 2011). Svarsskalorna skiljer sig åt, så man bör vara försiktig med direkta jämförelser, men svenskar tycks alltså ha mindre ”respekt” för vetenskap och teknik än britter.

Figuren visar andelen svarande som **instämmer helt eller till stor del** i påståendet (Sverige), respektive **strongly agree eller tend to agree** (Storbritannien).

ANTAL SVARANDE: 2 103 (STORBRIANNIEN), 1 003 (SVERIGE)

HÖGST FÖRTROENDE FÖR MEDICIN

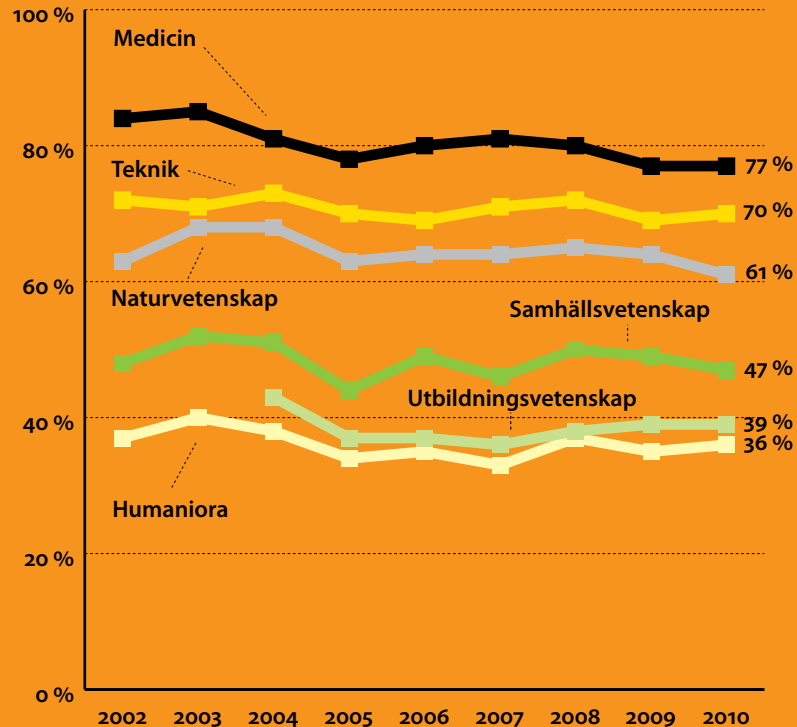
Förtroendet för forskning varierar starkt mellan olika områden. Medicinsk forskning åtnjuter högst förtroende bland allmänheten, medan utbildningsvetenskap och humaniora ligger lägst.

Det är dock inte markant större andelar som har mycket litet förtroende för forskning inom de områden som hamnar långt ner i diagrammet. I stället är det andelen som antingen svarar "varken eller" eller uppger att de inte har någon uppfattning alls som är betydligt högre.

När VA tidigare frågat om vetenskaplighet hos olika ämnen ses ett liknande svarsmönster. Medicin uppfattas som mycket vetenskapligt av nästan alla, medan historia, filosofi och religionsvetenskap anses vetenskapligt av mellan 20 och 40 procent.

*Figuren visar andel svarande med **mycket** eller **ganska stort** förtroende för den forskning som bedrivs i Sverige inom... (femgradig svarsskala från mycket stort förtroende till inget alls). SOM-undersökningen 2010.*

ANTAL SVARANDE: 1 582

AVTAGANDE OPTIMISM OM KLIMATET

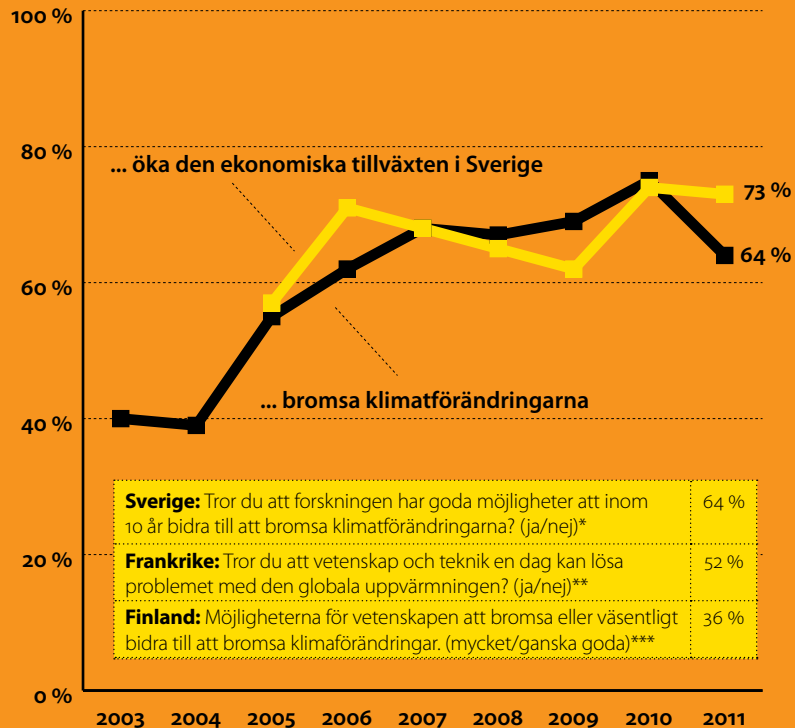
Samtidigt som vi ser ett stärkt förtroende för forskare går tilltron till vad forskningen kan åstadkomma för att bromsa klimatförändringarna ner från en toppnotering 2010. Ser vi några år tillbaka verkar inställningen i denna fråga ha påverkats mycket av medierapporteringen.

Jämfört med finnar och fransmän har svenskarna hög tilltro till forskningens möjligheter på klimatområdet (se infälld tabell).

Tre av fyra tror att forskningen kan bidra till att öka Sveriges ekonomiska tillväxt, lika stor andel som 2010. Det är samma nivå som i Storbritannien där 75 procent av britterna i en undersökning ansåg att forskning bidrar till ekonomisk tillväxt (Public Attitudes to Science, Ipsos MORI, 2011).

Figuren visar andelen svarande som tror att forskningen har goda möjligheter att inom tio år bidra till att bromsa klimatförändringarna, respektive öka den ekonomiska tillväxten.

ANTAL SVARANDE: 1 003

Sverige: Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år bidra till att bromsa klimatförändringarna? (ja/nej)*	64 %
Frankrike: Tror du att vetenskap och teknik en dag kan lösa problemet med den globala uppvärmningen? (ja/nej)**	52 %
Finland: Möjligheterna för vetenskapen att bromsa eller väsentligt bidra till att bromsa klimaförändringar. (mycket/ganska goda)***	36 %

* VA-Barometer 2011. ** Les Français et la Science 2011. *** Finnish Science Barometer 2007.

ORO FÖR KEMIKALIER OCH GMO

Kemikalier i omgivningen och genmodifierade råvaror i livsmedel oroar sex av tio svarande mycket eller ganska mycket, medan bara en av fyra oroar sig lika mycket för nanopartiklar i hushållsprodukter.

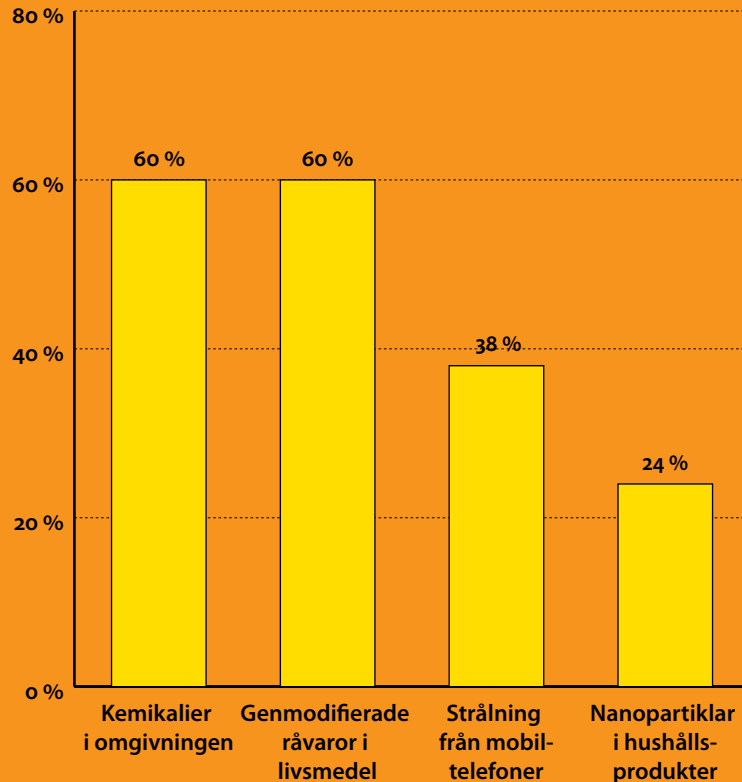
Sverige är världens mest mobiltelefonföretäta land. Samtidigt oroas fyra av tio av strålning från mobiltelefoner.

Kvinnor oroar sig mer än män för alla områden vi frågat om. De yngsta svarande, de under 30 år, är mindre oroliga än de äldre.

Kanske ser människor inte någon direkt nytta med kemikalier eller genmodifierade produkter och oroar sig därför mer för dessa företeelser, än för mobiltelefoner vars nytta är uppenbar för de flesta.

*Figuren visar andelen svarande som känner sig **mycket** eller **ganska orolig** för... (fyrgradig svars skala från mycket orolig till inte alls orolig).*

ANTAL SVARANDE: 1 003

PRIORITERING AV FORSKNINGSMOMRÅDEN

Forskning som berör och är lätt att relatera till, anser de flesta är viktigare att satsa på än områden som är svårare att se den omedelbara nyttan med.

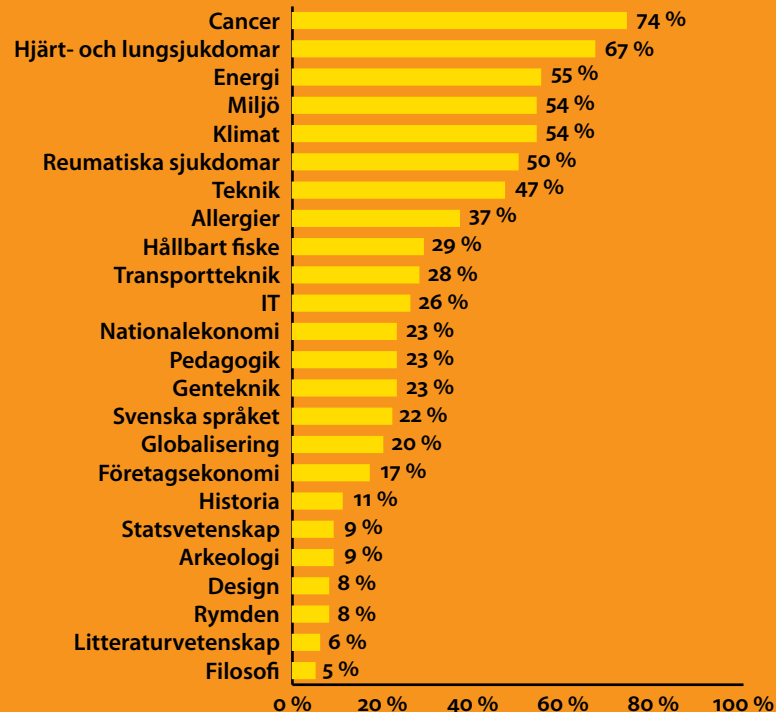
Mönstret liknar det vi ser i förtroende för forskning inom olika områden (sid 18).

Tidigare VA-studier visar att de som har högt förtroende för forskning anser det vara viktigare att satsa på forskning än de som har lägre förtroende (VA-rapport 2011:3).

Generellt sett anser yngre att forskning är mindre viktig att satsa på, jämfört med andra. Undantaget är rymdforskning, som de yngsta prioriterar något högre än andra grupper.

*Figuren visar andel svarande som anser det vara **mycket** eller **ganska viktigt** att i Sverige satsa på världsbästa forskning inom... Data från SOM-undersökningarna 2002–2010.*

ANTAL SVARANDE: 1 582 ÅR 2010

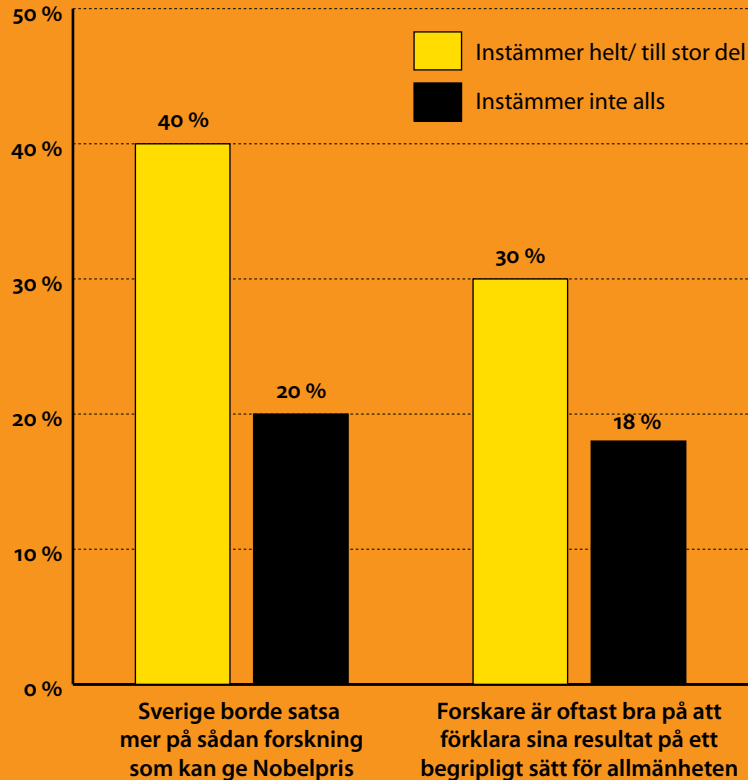
SATSA PÅ NOBELPRIS- FORSKNING

Fyra av tio menar att Sverige borde satsa mer på forskning som kan ge Nobelpris. Bara två av tio instämmer inte alls i det. Den äldsta åldersgruppen instämmer i högst grad, medan skillnaderna i övrigt är små mellan olika grupper.

Tre av tio menar att forskare oftast är bra på att förklara sina resultat för allmänheten. De med enbart grundskoleutbildning och den äldsta gruppen instämmer oftare än andra, men skillnaderna mellan kön och åldersgrupper är små.

Figuren visar andel som **instämmer helt/till stor del** respektive **inte alls** i respektive påstående. (Svarsskala: Instämmer helt, instämmer till stor del, instämmer något, instämmer inte alls).

ANTAL SVARANDE: 1 003

Vetenskap & Allmänhet, VA, vill främja dialog och öppenhet mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal i nya former om forskning som engagerar. VA utvecklar också ny kunskap om relationerna forskning – samhälle genom opinionsundersökningar och studier. Medlemmar är ett 80-tal organisationer, myndigheter, företag och föreningar. Dessutom finns individuella medlemmar. Se även www.v-a.se

vetenskap & allmänhet

Läs mer på www.v-a.se